

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ГІМНАЗІЇ НАВИЧОК ХХІ СТОЛІТТЯ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Полонська Тамара Костянтинівна

канд. пед. наук, ст. наук. співр., пров. наук. співр.
Інститут педагогіки НАПН України

Із розвитком сучасних технологій, появою нових професій роботодавці висувають усе жорсткіші вимоги до професійних знань, умінь, навичок та особистісних якостей працівників. Розуміння сучасних трансформаційних процесів, пов'язаних із широким охопленням світу цифровими технологіями, дає можливість людині бути конкурентоздатною на ринку праці сьогодні і в майбутньому.

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі (2020 р.), який проходив під знаком кліматичних проблем, велику увагу було приділено змінам в освіті. Зокрема, йшлося про навички майбутнього, актуальні для успішної кар'єри у 2025 році. Загалом було визначено топ-10 навичок: *аналітичне мислення та інноваційність; активне навчання та стратегії навчання; розв'язання складних проблем; критичне мислення та аналіз; креативність, оригінальність та ініціативність; лідерство та соціальний вплив; використання технологій, моніторинг і контроль; створення технологій і програмування; витривалість, стресостійкість і гнучкість; логічна аргументація, розв'язання проблем і формування ідей* [1]. **Критичне мислення та розв'язання проблем** посідають перші місця серед навичок, за якими, на думку роботодавців, зростатиме популярність упродовж 2020–2025 років.

У свою чергу, компанія «Burning Glass Technologies» (Велика Британія) проаналізувала орієнтовно 56 мільйонів описів вакансій і близько 120 мільйонів резюме. За результатами аналізу було виокремлено три блоки нових базових навичок для цифрової економіки, які повинен мати ідеальний кандидат на роботу. У межах цих трьох груп виділено 14 нових основних навичок, котрі користуються великим попитом як у секторах з інтенсивним використанням цифрових технологій, так і в інших галузях економіки [2, с. 9–10]. Отже, цими навичками є:

- 1) **людські навички** (human skills), котрі охоплюють *комунікацію, креативність, критичне мислення, співпрацю, аналітичні навички*. Це так звані «м'які навички», які все ще є затребуваними у цифровій економіці;
- 2) **цифрові навички/навички створення цифрових блоків** (digital building block skills), що включають *аналіз даних, управління даними, розроблення програмного забезпечення, комп'ютерне програмування, цифрову безпеку та конфіденційність*. Цифрові навички мають вирішальне значення для багатьох професій, особливо корисними вони є для аналітиків та осіб, які приймають рішення на основі даних;

3) **навички ведення бізнесу** (business enabler skills) включають *передачу даних, цифровий дизайн, управління проєктами, бізнес-процеси*. Зазначені навички виконують синтезуючу, інтегруючу роль на робочому місці.

Нові базові навички не обмежуються цифровою економікою чи технічними професіями. Вони уже є затребуваними на більшості робочих місць в економіці, незалежно від їх ставлення до цифрової економіки.

Якщо 20–25 років тому для роботодавця цінним був насамперед фахівець із дипломом вищої освіти, то наразі все більше вимог висувається до його особистісних якостей, зокрема: комунікабельність, урівноваженість, креативність, уміння вести перемовини, уміння швидко реагувати в нестандартних ситуаціях тощо. Тобто, уже сьогодні потрібно стає культура, що сприяє розвитку так званих м'яких навичок.

М'які або гнучкі навички (*англ. soft skills*) – це вміння, які виробляються упродовж життя людини. Це її особистісні якості, що не піддаються вимірюванню, зокрема: соціальні навички, сила волі, завзятість, креативність, уміння протистояти стресам, знаходити спільну мову з оточуючими, спроможність адаптуватися до життєвих змін, здатність до навчання тощо. А головний складник таких навичок – готовність до подальшого саморозвитку.

Одним із завдань освітньої системи на сьогоднішній день є підготовка компетентної, освіченої людини, яка бажає активно виконувати аналітичну й творчу роботу, має мотивацію до саморозвитку та самореалізації. І реалізувати це амбітне завдання потрібно протягом усіх років навчання у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) – від початкової школи до профільної.

Основну увагу школа приділяє розвитку твердих навичок. Тверді або професійні навички (*англ. hard skills*) – це те, чим можна оволодіти в закладах освіти (іноземні мови, програмування, математика, фізика, біологія, водіння автомобіля тощо), тобто предметні знання й навички. Але учням потрібно, окрім знань, дати ті навички XXI століття, які допоможуть їм стати успішними та щасливими в дорослому житті. Чинні нормативні документи про освіту певною мірою передбачають розвиток тих чи інших м'яких навичок.

Так, у концепції Нової української школи (НУШ) визначено 10 ключових компетентностей НУШ. Спільними для всіх компетентностей є такі наскрізні вміння (навички): а) уміння читати і розуміти прочитане; б) уміння висловлювати думку усно й письмово; в) критичне мислення; г) здатність логічно обґрунтовувати позицію; д) виявляти ініціативу; е) творити; є) уміння розв'язувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; ж) уміння конструктивно керувати емоціями; з) застосовувати емоційний інтелект; і) здатність співпрацювати в команді [3, с. 12].

Співзвучними із зазначеними вміннями, але в дещо іншій інтерпретації, є наскрізні вміння, окреслені в нових модельних програмах з іноземних мов для 5–9 класів ЗЗСО [4, с. 9; 5, с. 4–7]. Проаналізувавши ці програми, ми дійшли висновку, що вивчення іноземної мови, окрім розвитку комунікативних мовленнєвих умінь, має забезпечувати послідовне та поступове набуття учнями низки наскрізних умінь/навичок, а саме:

1) **читання з розумінням** реалізується через рецептивні види мовленнєвої діяльності: сприймання на слух (аудіювання), зорове сприймання (читання);

2) **висловлювання власної думки в усній і письмовій формі** здійснюється через продуктивні види мовленнєвої діяльності: усне продукування й писемне продукування;

3) **критичне і системне мислення** передбачає опанування учнями таких умінь: розуміння й аналіз зв'язків між ідеями та аргументами; оцінювання ідей, аргументів і варіантів;

4) **логічне обґрунтування позиції**, окрім умінь пункту 3, передбачає також вміння синтезувати ідеї та інформацію;

5) **творча діяльність/креативність** передбачає креативне мислення, що реалізується в таких вміннях: участь у креативній діяльності; створення нового контенту із власних ідей або інших джерел; використання новоствореного контенту для розв'язування проблем і прийняття рішень;

6) **ініціативність** реалізується через вміння, описані в попередніх і наступних пунктах;

7) **конструктивне керування емоціями/розвиток емоційного інтелекту** потребує таких умінь: розпізнавання та розуміння емоцій; керування власними емоціями; відчуття емоційного стану інших людей і налагодження стосунків;

8) **оцінювання ризиків** передбачає вміння розрізняти прийнятні й неприйнятні ризики, зважаючи на істотні чинники (а також вміння з пунктів 3 і 4);

9) **прийняття рішень** реалізується через вміння, описані в пунктах 3, 4, 8;

10) **розв'язування проблем** охоплює вміння конструктивно розв'язувати проблеми, а також вміння, описані в пунктах 3, 4, 8;

11) **співпраця та спілкування з іншими** потребує низки умінь, зокрема: брати на себе особисту відповідальність за власний внесок у групове завдання; дослуховуватися до думок інших та конструктивно реагувати на їхню діяльність; керувати розподілом завдань у проєкті; працювати в напрямі рішень, пов'язаних із завданням; працювати на результат; використовувати мовні засоби і стиль відповідно до контексту; керувати спілкуванням; вести бесіду; брати участь у спілкуванні з належною впевненістю та чіткістю;

12) **вміння вчитися** передбачає опанування учнями знаннями, вміннями й навичками, необхідними в їхній особистій та професійній життєдіяльності, а саме: розвиток навчальних умінь і стратегій навчання; контроль свого навчання; саморефлексія та самооцінка навчальних успіхів;

13) **соціальна відповідальність** охоплює вміння: розуміти свої обов'язки у групі та суспільстві; виявляти міжкультурну обізнаність; розуміти загальнолюдські проблеми.

Серед названих умінь/навичок чи не найбільша увага в сучасних ЗЗСО, у тому числі й гімназії, приділяється критичному мисленню учнів. Критичне мислення – це здатність особистості до самостійного оцінювання дійсності, інформації, знань, думок і тверджень інших людей, вміння знаходити ефективні рішення певних ситуацій. Тому основна ідея застосування технології критичного мислення полягає у створенні такої атмосфери, за якої учні спільно з учителем,

свідомо розмірковують над процесом навчання, відстежують, підтверджують, спростовують чи розширюють знання, нові ідеї, почуття чи думки про світ.

«Навички 21 століття» (або життєві компетентності) необхідні для ефективної соціальної діяльності та втілення власного потенціалу в освіті, кар'єрі та житті загалом. Незважаючи на те, що життєві компетентності інтегровано в кожний предмет, у процесі навчання іноземної мови вони набувають особливого значення. Іншомовна освіта є важливим засобом, який формує свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві, сприяє веденню діалогу культур у світі, що глобалізується навколо розв'язання різноманітних проблем.

Для формування та розвитку soft skills доцільним буде, на нашу думку, застосування на уроках іноземної мови таких методів: «Мозковий штурм», «Кластер», «Карта розуму», «Мікрофон», «Снігова куля», «Сенкан», «Акваріум», «Займи позицію», «Ажурна плитка», «Діаграма Венна», «ПРЕС», «Товсті/тонкі питання», «Дерево припущень», «Кошик ідей», «Шість капелюхів», «Зигзаг», «ІНСЕРТ», «Карусель», «Ромашка Блума» тощо. Використання цих методів активізує пізнавальну діяльність учнів, мотивує їх до навчання, підвищує його результативність, формує ключові компетентності школярів, сприяє розвитку творчих здібностей і набуттю навичок для майбутнього життя.

Список літератури

1. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>
2. The New Foundation Skills of the Digital Economy. Developing the Professionals of the Future. Burning Glass / BHEF. 62 pp. URL: https://www.burning-glass.com/wp-content/uploads/New_Foundational_Skills.pdf
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи : МОН України. Київ, 2016. 40 с.
4. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / автори: Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я. та ін. Рекомендовано МОН України : Наказ від 12.07.2021 № 795. 42 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Lvr1Juvpot3CMswWQozxXDQpquH-/view>
5. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / автори: Зимомря І.М., Мойсюк В.А., Трифан М.С., Унгурян І.К. та ін. Рекомендовано МОН України : Наказ від 12.07.2021 № 795. 55 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LiTcnKDCcA5JDu0CBL8crUo0DbNv/view>